

ISSN 0027-8084

УДК 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

L/2

БЕОГРАД
2019

НАШ ЈЕЗИК

ИЗДАЈЕ

ЛИНГВИСТИЧКО ДРУШТВО у БЕОГРАДУ

УРЕЂУЈЕ

БОДИЉА ПАНЂИЋ

Година I Свеска 1

БЕОГРАД

1932

НАШ ЈЕЗИК

L CB. 2

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Борђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Ову свеску *Нашег језика* приредиле су
др Марина Николић и др Марина Спасојевић.

Рецензенти
др Марина Николић, др Владан Јовановић,
др Марина Спасојевић, др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије
бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–4–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjzikisjsanu@gmail.com.

Штампа Планета принт, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, бр. 1 (1932/1933) – год. 8, бр. 1 (1941); Н.С. Књ. 1 (1949/1950)–. – Београд: Институт за српски језик САНУ, 1932/1933– (Београд, Планета принт).

Полугодишње

ISSN 0027-8084 = Наш језик

COBISS.SR-ID 615951

Проф. др Срето Танасић, дописни члан АНУРС

*Радове на с̄раницама овог броја
часо̄писа Наш језик колеге,
̄пријатељи и некадашњи с̄туденти
̄освећују ̄роф. др Сре̄ши Танасићу,
до̄исном члану АНУРС,
̄оводом седамдесе̄ година живо̄и
са искреним жељама за дугим живо̄ом
и не̄рекидним с̄варалаш̄вом*

НАШ ЈЕЗИК

Књига L

Св. 2 (2019)

САДРЖАЈ

Повод

- Седамдесет година живота др Срете Танасића – пола века љубави
према српском језику (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ) 1–7
- Библиографија радова др Срете Танасића
(ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ) 9–30

Срето Танасић у српској лингвистици

- Стандардизација српског језика и језичка култура у проучавањима
Срете Танасића (МАРИНА М. НИКОЛИЋ) 31–37
- Срето Танасић против језичких манипулација
(БИЉАНА С. САМАРЦИЋ) 39–47
- Значај Танасићевих истраживања за лексикографски третман
трпног глаголског придева у Речнику САНУ
(ЈОВАНА Б. ЈОВАНОВИЋ) 49–57

Акцентологија и фонологија

- Силазни акценти на непочетним слоговима ријечи у српском
књижевном језику (МИЛОРАД П. ДЕШИЋ) 59–64
- О прозодичким аспектима риме у српској поезији
(ДРАГА С. ЗЕЦ) 65–75
- Белићеви погледи на акценте и културу говора у часопису *Наш
језик* из данашње перспективе (АЛЕКСАНДРА Р. ЛОНЧАР
РАИЧЕВИЋ, МАРИНА С. ЈАЊИЋ) 77–85
- О неким спорним рефлексима *jaīa* (САЊА М. КУЉАНИН) 87–93

Морфологија и творба речи

- О архаизмима у српском језику, посебно граматичким
(ПРЕДРАГ Ј. ПИПЕР) 95–107

Прелазни карактер префиксоида у савременом српском језику (РАЈНА М. ДРАГИЋЕВИЋ)	109–116
Морфолошка средства којима се појачава или ослабљује значење мотивне речи у творби (нацрт за једну могућу морфологију градуабилности) (МИРЈАНА К. ИЛИЋ)	117–122
Статус лексеме <i>сам</i> у савременом српском језику (АНА М. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ)	123–129
Узвици у служби других врста речи у српском језику (ИВАНА В. ЛАЗИЋ-КОЊИК)	131–139
Експресивна вредност збирних именица које означавају етничке, националне, верске групе (ДРАГАНА Ј. ЦВИЈОВИЋ)	141–150
О могућим семантичким дистинкцијама глаголских именица у српском језику <i>јризнање</i> : <i>јризнавање</i> , <i>јридружијење</i> : <i>јридруживање</i> и сл. у контексту актуелне политике (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ)	151–159
Видско парњаштво и акционалност (префикс <i>за-</i>) (ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ)	161–168

Синтакса и семантика

О двјема спорним конструкцијама у српском језику (<i>за</i> + инфини- тив и <i>за</i> + акузатив у значењу одређивања правца кретања) (БРАНИСЛАВ М. ОСТОЈИЋ)	169–176
Значење и контекст: неки проблеми око значења и употребе гла- голских личних облика (РАДОЈЕ Д. СИМИЋ, ЈЕЛЕНА Р. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ)	177–187
О реченицама са спојем <i>а</i> и <i>у</i> у везничкој позицији (МИЛОШ М. КОВАЧЕВИЋ)	189–196
Синтаксичке конструкције ‘глагол + <i>ми се</i> ’ у српском језику (ДИМКА В. САВОВА)	197–204
О једној посебној контрафактивној конструкцији у српском језику (ЉУДМИЛА В. ПОПОВИЋ)	205–220
Синтакса и семантика предикатског израза <i>јјознајти (се)</i> (ВЛАДИСЛАВА Ж. РУЖИЋ)	221–236
О предлогу <i>јјоврх</i> (ДУШКА Б. КЛИКОВАЦ)	237–258
Синтакса и семантика предлога <i>јјри</i> (ИВАНА Н. АНТОНИЋ)	259–268
О српском глаголу <i>јјријти</i> (НАДА Л. АРСЕНИЈЕВИЋ)	269–280
Значењски ресурси функционалних глагола: на примеру предик- ката ‘сукобити се’ (МИЛИВОЈ Б. АЛАНОВИЋ)	281–288
Утицај полипрефиксације глагола на њихово синтаксичко окружење (МИЛИЦА Љ. СТОЈАНОВИЋ)	289–295
О (лексичко-граматичким) значењима глаголских речи (ИВАНА Р. ЈОВАНОВИЋ)	297–306

Негација као језичка категорија – општи осврт (ЈЕЛЕНА Л. ПЕТКОВИЋ)	307–314
Један тип безличних реченица у српском и руском (у контексту језичке слике света) (БИЉАНА Ж. МАРИЋ)	315–322
Асиндетске структуре с концесивним значењем у савременом српском језику (МИЈАНА Ч. КУБУРИЋ МАЦУРА)	323–334
О употреби израза <i>један/једно с другим</i> и <i>једна с другом</i> у српском језику (ИВАНА З. МИТИЋ)	335–342
Линеаризација протосоцијативних и псеудосоцијативних кон- струкција у српском језику (МАРИЈА М. ОПАЧИЋ)	343–351
Императив као маркер неочекиваности (ДРАГАНА М. КЕРКЕЗ) ..	353–359
Статус финалних реченица у <i>Зборницима закона и уредбених указа</i> из пете деценије 19. века (ЈЕЛЕНА М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ)	361–368

Лексикологија, лексикографија и терминологија

Рјечници као средство успостављања ауторитета (ДАНКО М. ШИПКА)	369–386
Слов'янска терминологија кінца ХХ – початку ХХІ століть у діалози традиційної та електронної бібліографії (ВІКТОРИЈА Л. ІВАЩЕНКО)	387–397
Нова лексика у области туризма у савременом српском језику (ЂОРЂЕ Р. ОТАШЕВИЋ)	399–408
Саобраћајна терминологија у савременом српском језику (ГОРДАНА Д. ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ)	409–418
Винаверове крушке <i>крусиџуменка</i> и <i>бергамка</i> и ријеч-двјије по- водом њих (НЕЂО Г. ЈОШИЋ)	419–427
Називи за печурке у српским народним говорима (МАРИНА С. ЈУРИШИЋ, ЈЕЛЕНА Д. ЈАНКОВИЋ)	429–439
Турцизми у 20. тому Речника САНУ (МАРИЈА С. БИНЂИЋ) ..	441–448
Прилог опису семантике придева <i>йразан</i> (НАТАША М. МИЛАНОВ)	449–456
Једно запажање о прилогу <i>вуковски</i> у српском језику (ИРЕНА Р. ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ)	457–463

Стилистика

Превођење као креативни и лингвистички изазов у савременом српском језику (НЕНАД Б. ВУКОВИЋ)	465–471
О стилистичким особинама Андрићева наратива у роману <i>На Дрини ћуџрија</i> (ГАЛИНА Г. ТЈАПКО)	473–485
Заграде у Андрићевим романима (БРАНКО Ђ. ТОШОВИЋ)	487–494

Суфикси <i>-ица</i> и <i>-ка</i> у језику Петра Кочића (ДРАГО В. ТЕШАНОВИЋ, ДРАГАНА Д. ЛАЗИЋ)	495–506
Индивидуална лексика у дјелу Исидоре Секулић (творбено- -семантичке одлике именица) (ВЕСЕЛИНА В. ЂУРКИН)	507–520
„Унутрашњост“ поетонима <i>Тигар</i> Бранка Топића (МИРЈАНА Н. СТОЈИСАВЉЕВИЋ)	521–527
(Не)референцијалност антецедента релативних клауза у песми „Он“ Сунчице Денић (ТАЊА З. РУСИМОВИЋ)	529–540

Прагматика

О пружању утехе саговорнику у говору свакодневне комуникације (БОЈАНА С. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	541–550
Реторичка структурална теорија и реализација елементарних јединица дискурса на примеру онлајн коментара у српском и руском језику (РАДОСЛАВА М. ТРНАВАЦ)	551–570

Дијалектологија

О једној старој падежној конструкцији у говору источнобосан- ских Ера – генитив издвајања из скупине (СЛОБОДАН Н. РЕМЕТИЋ)	571–576
Третман полисемије и хомонимије у дијалекатским речницима (МАРТА Ж. БЈЕЛЕТИЋ)	577–585
Језичке крхотине и дијалекатски речник (НЕДЕЉКО Р. БОГДАНОВИЋ)	587–593
Говори Црне Горе у основици српског књижевног језика (МИОДРАГ В. ЈОВАНОВИЋ)	595–603
Западнобоснијска диалектна лексика в общесербском контек- сте (на примере говора Манячи) (ЕКАТЕРИНА И. ЯКУШКИНА)	605–613
Неке позајмљенице у коларској терминологији говора Карашева (МИХАЈ Н. РАДАН, МИЉАНА-РАДМИЛА М. УСКАТУ)	615–626
О акценту као прилогу очувању дијалекта (ЈОРДАНА С. МАРКОВИЋ)	627–636
Репартиција рефлекса вокалног <i>л</i> у говорима Лужнице и Пирота (ЉУБИСАВ Н. ЂИРИЋ)	637–644
Рефлекси финалног <i>л</i> у лексеми <i>заова</i> у говорима призренско- -тимочке дијалекатске зоне (АНА Р. САВИЋ-ГРУЈИЋ)	645–653
Вокалске редукције у говору Бастаса (ДРАГОМИР В. КОЗОМАРА)	655–662
О приступима у досадашњим истраживањима синтаксе падежа у херцеговачко-крајишким говорима (ЗОРАН М. СИМИЋ)	663–677

Циљне (намерне, финалне) реченице у сиринићком говору (РАДИВОЈЕ М. МЛАДЕНОВИЋ, БОЈАНА М. ВЕЉОВИЋ)	679–685
Вербализација концепта <i>здравље</i> у тимочко-лужничким говорима (ТАЊА З. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	687–694

Ономастика

Marginalia onomastyczne (ZUZANNA V. TOPOLINSKA)	695–698
О релационим микропонимима у Рађевини (МИРЈАНА С. ПЕТРОВИЋ-САВИЋ)	699–705
Прилог реконструкцији ојконима <i>Вогошћа</i> (ЈЕЛЕНА В. ЈАЊИЋ)	707–714

Социolingвистика

Linguistic Ideology and the Art of Re-Edition on the Second Edition of Ioann Rajić's <i>History of Various Slavic Peoples</i> (1823) (МОТОКИ У. НОМАЧИ)	715–725
Знање студената о ауторству наших правописа (ВЕЉКО Ж. БРБОРИЋ)	727–735
Стандардни и матерњи језик из другачије перспективе (НАТАША Б. КИШ)	737–744
О уништеном писаном наслеђу на Косову и Метохији (на при- меру сачуваног дела једне породичне архиве) (МИТРА М. РЕЉИЋ)	745–752

Лингвокултурологија

Сложенице са именицом <i>вода</i> у српским народним говорима и српској култури (СОФИЈА Р. МИЛОРАДОВИЋ, ВЛАДАН З. ЈОВАНОВИЋ)	753–763
„Богатство“ – конвенционални суд у систему вредности у срп- ском језику и култури (НАТАША С. ВУЛОВИЋ)	765–772
Стереотип о Ери (ДАНИЈЕЛА С. СТАНИЋ)	773–781

Граматографија

Српско-рускословенски међуодноси у српским граматикама рускословенског језика прве половине 19. века (НАЈДА И. ИВАНОВА)	783–790
<i>Србска Грамаџика за гимназијалну младежъ Княжесѣтва Срѣје</i> Владимира Вујића (1856) (МИЛОШ Ђ. ОКУКА)	791–802

Библиографија

Преглед библиографија објављених у часопису <i>Наш језик</i> (АНА В. ГОЛУБОВИЋ)	803–811
--	---------

УДК 811.163.41
811.163.41'272(497.6)

Оригинални научни рад
Примљено 25. септембра 2019. г.
Прихваћено 16. децембра 2019. г.

БИЉАНА С. САМАРЦИЋ*
(Универзитет у Источном Сарајеву,
Филозофски факултет Пале,
Катедра за србистику)

СРЕТО ТАНАСИЋ ПРОТИВ ЈЕЗИЧКИХ МАНИПУЛАЦИЈА

У раду се даје поглед на ставове и идеје Срета Танасића против језичких манипулација босанских лингвиста који покушавају српски језик приказати као варијанту босанског, а српско ћирилично културно наслеђе присвојити.

Кључне ријечи: Сreto Танасић, српски језик, тзв. босански језик, ћирилица.

Проф. др Сreto Танасић, дописни члан АНУРС и предсједник Одбора за стандардизацију српског језика САНУ, уважено је име српске филолошке сцене. У центру његовог дјеловања јесте, управо, заштита српског језика и ћирилице у циљу очувања српске културе и идентитета. Снага једног народа почива на његовој култури, због тога су увијек сви напади кроз историју на српски народ увијек прво вођени преко језика и писма – српског језика и српске ћирилице. Српски народ баштини вишевијековну културну традицију похрањену на идентитетском писму – ћирилици. То богато свједочанство српске историје и културе јасно показује снагу и величину српског народа. Није онда ни чудо што су кроз историју и данас управо изражени насртаји на српски културни идентитет. Танасић увијек се налазио на вјетрометини тих напада, научно показујући да квазикритеријуми не могу бити узети као релевантни научни критеријуми. На питање новинара из *Гласа Српске* „да ли са одумирањем језика одумире нација“, Танасић је одговорио: „Možda bi bolje bilo upitati se: da li sa odumiranjem nacije i kulture odumire i jezik?“

* vsbiljana@gmail.com

Jedinstven nacionalni jezički i kulturni prostor čuvaju naciju. To su naši stari znali, srpski intelektualci prije 100 godina. Tako nam srpski pjesnik s primorja Marko Car piše 1910. godine u 'Bosanskoj vili', upozorava da je srpski jezik najznačajnije sredstvo u očuvanju nacije. I oni su na tome radili, ne uvijek u povoljnim uslovima, kada je austrougarski kundak pronosio demokratiju. Pa su i robijali zbog zalaganja za očuvanje srpskog nacionalnog bića. Jesmo li danas dostojni svojih predaka ili nas je 'zahvatila zapadnjačka Rijeka', kako reče pisac pjesme 'Na Gazimestanu', ako je se i sjećamo, ili je svjesno zaboravljamo. A svaki gubitak na kulturnom planu znači korak bliže ropstvu ili nestajanju“ (<https://www.glassrpske.com/lat/plus/intervju/sreto-tanasic-za-glas-srpske-odumiranjem-srpskog-jezika-postacem-rob-ovi/>, преузето 12. 9. 2019). Истина, нешто српске културне баштине сачувано је и записано и на глагољници и латиници. Међутим, највећи дио српске културе је, управо, на ћирилици. „Српски језик и његово писмо ћирилица представљају један од најважнијих чинилаца у чувању јединства српског културног простора“, поручио је Танасић у раду *Ћирилица као њочетак и крај српске културе* (2013: 186). Будући да је „ћирилица као писмо на коме се чува таква културна баштина, азбука која је Вуковом реформом прилагођена тако да готово идеално одржава фонолошки систем савременог српског језика, представља вриједност које се ни један народ ни под каквим условима не би одрекао“ (Танасић 2013: 187). Онда није ни чудо што босански лингвисти желе „парче тог корпуса“, јер би им он донио жељену историју, наслеђе и културу. Препознао је то С. Танасић и са другим уваженим српским лингвистима показао да се са историјом и традицијом трговати не може. Његове изјаве су увијек прецизне и јасне. Тако нпр. у једној изјави за СРНУ рекао је: „Цијепање српског језичког простора иде у прилог мијењању националног идентитета и преименовању Срба у друге новокомпоноване народе, а тиме и цијепању српског националног корпуса“ и нагласио да су „босански језик“, као и „црногорски“, само посебна имена једног језика који се традиционално звао српски, а дата су из политичких разлога. Другим ријечима, Танасић јасно *оцјењује* да се о „босанском језику“ не може говорити као о посебном језику, те да је сам назив „некоректан, јер није изведен ни из имена народа Бошњака, па да се зове 'бошњачки језик'. Очито су на дјелу претензије Бошњака да свој стандард наметну у цијелој БиХ као књижевни језик за све, док би српски и хрватски били нешто што је дошло са стране“, те закључује да је: „матерњи језик муслимана на овим просторима – српски, како су га дуго и звали, бар већина, који је онда добрим дијелом 20. вијека називан 'српскохрватски језик'. Ако Бошњаци тако хоће да зову свој

израз, нико их не може присилити да одустану од те намјере. Али, нико не смије присиљавати ни Србе и Хрвате да га зову тако, а не према узусима српског језика“ (<https://www.glassrpske.com/cir/plus/teme/Tanasic-Preimenovanjem-jezika-sijeraju-se-nacija-i-jezicki-prostor/>, преузето 15. 9. 2019). Пратећи језичку политику у Босни и Херцеговини од Другог свјетског рата до почетка деведесетих година, настао је рад који је С. Танасић излагао у оквиру округлог стола Академије науке и умјетности Републике Српске *Језик и њисмо у Републици Српској* (2012). У том раду прати креирање нове језичке политике у Босни и Херцеговини, која је већ седамдесетих година била осмишљена. Таква књижевнојезичка политика тежила је осмишљавању језика који неће довести до проблема функционисања језика у БиХ, као тронационалној републици, или до затварања према другим истојезичким срединама, који ће „дати“ нови идентитет. Танасић је детаљно показао цијели процес језичке политике у БиХ послје Другог свјетског рата. Наиме, послје Другог свјетског рата Босна и Херцеговина се „активно укључила у оживљавање српскохрватског језичког заједништва“ (Танасић 2012: 171). Танасић истиче да је Јован Вуковић најзаслужнији у томе што је Сарајево постало равноправни члан са Новим Садом, Загребом и Београдом у реализацији закључака Новосадског договора. „У Сарајеву је одржан и Пети конгрес Савеза славистичких друштава Југославије 1965. године. Потврђивање двоваријантске раслојености српскохрватског језика на том конгресу означило је почетак крупних промјена у вези са заједничким језиком“ (Танасић 2012: 171). Поводом Петог конгреса у Сарајеву огласио се и академик Михаило Стевановић, професор с Београдског универзитета, радом Ко ставља у процеп Речник српскохрватског књижевног језика МС и МХ (1969), у којем полемише са свим оним лингвистима који говоре о постојању варијаната унутар српскохрватског језика и закључује: „Јединственост језика и постојање варијаната у њему међусобно се искључују“ (1969: 198). Танасић је подвргао детаљној анализи језичке процесе у Босни и Херцеговини и одјеке поменутог конгреса у Сарајеву и дошао до сљедећих закључака:

- а) „Није оправдано тврдити да је Сарајево ушло на велика врата у разговоре око функционисања српскохрватског језика седамдесетих година двадесетог вијека – њега је, као равноправног учесника, увео Јован Вуковић поводом Новосадског договора 1954. године и у вријеме израде јединственог правописа и рјечника на основу закључака тога договора.“

б) „Хрватски лингвисти су са наглашеним задовољством примили тезу Милке Ивић на конгресу југословенских слависта у Сарајеву о двоваријантској природи српскохрватског језика.“

в) „Иако су хрватски лингвисти тврдили како су се за питање двију варијаната позвани искључиво Београд и Загреб, да ни конгрес о томе не може одлучивати, они су износили своје виђење језичке ситуације у Босни и Херцеговини.“

г) Седамдесетих година језичка политика у Босни и Херцеговини биће уграђена у провођење такве књижевнојезичке политике која ће као „вид ’исправљања неправде’ без обзира на стање на терену од увођења савременог књижевног језика у БиХ с првим писаним текстовима још у доба турске окупације“ (2012: 181–182).

Хрватским лингвистима послужио је Сарајевски конгрес југословенских слависта као подстицај за даља роварења и дјеловања. Тако у *Резолуцији Загребачког лингвистичког круга* (Jezik 5/1965/66) и другим документима (*Закључци Пленума Друштва књижевника Хрватске о проблемима савременог језика хрватске књижевности, знаности, школства и средстава масовне комуникације* /Jezik 1965–1966/, *Изјава о јединству и варијантима хрватско-српског књижевног језика* /Jezik 1965–1966/), јасно се пише о постојању варијаната и субваријаната које настају „интерференцијом двију варијаната, као што је то случај у БиХ“. Истина, још увијек се говори о једном језику који је варијантно раслојен. У овим и сличним документима расправља се и о језичкој ситуацији и у Босни и Херцеговини. Како анализира С. Танасић: „Босни и Херцеговини је већ намијењен статус – не посебна варијанта, већ субваријанта, сад ипак на одређен начин изван источне варијанте, какво стање су констатовали исти ти хрватски лингвисти само годину дана раније на сарајевском конгресу. Из ових докумената могао би се стећи утисак да се неприродно брзо десила тако крупна промјена у овој републици: само годину дана раније најугледнији хрватски лингвисти су тврдили да се у БиХ језички израз уклапа у источну варијанту, по њима неправедно наметнуту, а сад се већ ту види посебан језички лик – субваријанта, интерференција двију варијаната“ (Танасић 2012: 184–185). Сви ови документи и размишљања представљали су припрему за даља дјеловања и потезе хрватске лингвистичке сцене који су директно утицали и на књижевнојезичку ситуацију у Босни и Херцеговини. Већ 1967. године објављена је у Загребу *Декларација о називу и положају хрватског књижевног језика*. Услиједио је одговор београдских писаца у *Предлогу за размишљање*. Овај „однос“ на

релацији Загреб – Београд, изазвао је узбуну у Сарајеву. „Народи Босне и Херцеговине – Срби, Хрвати и Муслимани равноправно се и слободно служе и једном и другом варијантом хрватскокрпског, односно српскохрватског језика, мијешајући њихова варијантна обиљежја. Зато Изворни комитет сматра да свако вјештачко фаворизовање и наметање ове или оне варијанте, или њихових особина, било од кога и било коме, представља повреду права сваког човјека на слободан избор и употребу језичких изражајних могућности, његових облика, нарјечја и писма (латиничког и ћириличког) како у свакодневној употреби, тако и у науци, публицистици, средствима информисања“ (Танасић 2012: 193–194, према Шипка 2001: 169–170). Настало је вријеме превирања, расправа и бурних језичких догађаја. У даљим дешавањима на релацији Београд–Загреб, а кроз утицаје на Сарајево, у вези са концептом књижевнојезичке политике у Босни и Херцеговини, Танасић се пита да ли је било могуће очекивањима да се он може одржавати кад је већ прије његовог осмишљавања у Хрватској промовисана теорија варијаната чија се најзначајнија карактеристика огледала у националном карактеру, а уз то се није давало никакво право српском народу у погледу језичке посебности. Посебан моменат у језичкој политици у БиХ превидио је Асим Пецо, видјевши промовисање босанскохерцеговачког стандарднојезичког израза. Иако га је Исмет Смаиловић увјеравао да се не иде ка стварању нити посебног језика нити посебне варијанте, он се морао огласити истакавши сљедеће: „Мада сам из уводног излагања друга Шипке, и данашње дневне штампе видио да то није званичан став, из излагања других референата стиче се утисак да се овдје иде ка посебном стандардном изразу што би се могло схватити и ка посебном књижевном језику“ (Пецо 1974: 109), те нагласио да нема никаквих основа за изграђивање посебног босанскохерцеговачког стандардног израза. Услиједило је низ скупова. Мостарско савјетовање је упамћен као скуп са много полемика, а са њега је и Јован Вуковић дисквалификован из будућих одлучивања о књижевнојезичкој политици у Босни и Херцеговини. Уочи друштвених промјена с почетка деведесетих година, распада Југославије и рата на подручју Босне и Херцеговине, књижевнојезичка политика изгубила је друштвену подршку. Основан је Институт за језик у Сарајеву у циљу да се „освијетли српскохрватски језик у овој републици“ (Танасић 2012: 214).

Босанска лингвистичка сцена иступила је и корак даље у најновијем периоду. „Босанки језик“ се приказује не као варијанта, већ као засебан језик са својом „дугом“ историјом и културом, а „босанчица“ по прима, такође, посебан статус. Танасић сматра „да не постоји озбиљан

стручњак који би у босанском нашао и једну одлику језика која би га разликовала од српског“ (<http://www.novosti.rs/вести/насловна/друштво.395.html:487917-Politika-uvela-bosanski-jezik>, преузето 16. 9. 2019).

Иако је српски народ прошао вишевијековно ропство, у којем је не само сачувао већ и изњедрио један велики дио културне баштине, посебно оне дипломатичке грађе која јасно показује живу употребу народног српског језика и његовог писма ћирилице, као основе не само српског народа већ и других, ипак у данашње вријеме притисци на ова два свјетионика српског народа су можда већи него икада кроз историју. С једне стране је небрига српског народа о своме писму и језику, а са друге стране су константни притисци посебно бошњачке лингвополитичке сцене. Зато С. Танасић и каже: „Srpski jezik nama rogučuje. Moramo da pročujemo. Nikuda nećemo stići odričući se sebe. Nije nam ni opravdanje ni utjeha što to činimo i nesvjesno. Briga i odgovornost je svih onih kojim je srpski jezik maternji jezik da se prema njemu odnose odgovorno. Samoporicanje i samodestrukcija ne mogu nam donijeti ništa dobro, nećemo zbog toga biti nagrađeni; ko sebe ne cijeni nikad neće biti cijenjen ni od drugih – time samo podstiče veće propadanje. Vrijeme je da se, uklapajući se u savremeno doba, probudimo, da počnemo voditi brigu o sebi, o svojim vrijednostima i nacionalnim interesima. Naša je obaveza da vraćamo svijest o značaju nacionalne kulture i jezika“ (<https://www.glassrpske.com/lat/plus/intervju/sreto-tanasic-za-glas-srpske-odumiranjem-srpskog-jezika-postacemo-robovi/>, преузето: 14. 9. 2019).

На том мјесту, као филолог, Танасић се активно укључио у филолошке расправе са оним „лингвистима“ и струјама који промовишу варијанте српског језика као засебне језике, посебно мислимо на промоцију тзв. босанског језика, који је само политичко име српског језика. Сreto Танасић јасно увиђа да је „босански језик“ највећа пријетња српском језику, јер босански лингвисти намећу да је то језик не само бошњачког народа, него језик свих конститутивних народа Босне и Херцеговине. Другим ријечима, *босанском* језику данас даје се значење не језика Бошњака, него Калајев(ск)о значење земаљског језика – језика свих становника Босне и Херцеговине. Схвативши босанску језичку политику, с групом стручњака ушао је у јавни и медијски и научни „раг“ у циљу сузбијања агресивног наметања тзв. босанског језика и покушаја да он постане надређен, а српски језик тек његова национална варијанта, и заустављања присвајања српске културне баштине средњовјековне Босне и Хума. У том смислу се на првом мјесту нашао и *Повеља Кулина бана*, као можда најбољи показатељ фалсификовања. Танасић зато јавно и поручује да *Повеља*

Кулина бана није камен темељац „босанске писмености и државе“, нити „родни лист Босне“, већ је ова повеља најстарији писани споменик на српском народном језику. „Uostalom, godinu dana pre nastanka Povelje Kulina bana, rimski papa u pismu dubrovačkom nadbiskupu kaže da je Bosna srpsko kraljevstvo. I nije to jedini papski dokument od ovog vremena do polovine 13. veka u kome se Bosna tako krsti“ (SRNA, Info/Drustvo/Povelja-Kulina-bana-srpski-jezik.html, преузето 15. 9. 2019).

Брига о националном језику и писму представља основу националне политике, тј. брига о српском стандардном језику и ћирилици неопходна је, јер су они чувари јединственог српског националног и културног простора. „У српском језику похрањена је цјелокупна српска историја, подаци о његовој духовној и материјалној култури“ (Танасић 2018: 163). Средњовјековна српска грађа показатељ је те историје и културе, па није ни чудо што се врши таква отимачина српске баштине, јер то није присвајање споменика, већ присвајање историје. Босански лингвисти иду и корак даље, на начин да присвајају не само средњовјековно српско наслеђе већ и савремену српску писану баштину. Зато Танасић и опомиње да се многа дјела српских аутора из Босне и Херцеговине књиже у босанску књижевност, а у Свеучилишној библиотеци у Загребу све што је написано ијекавски и латинично се подводи под хрватски језик. Ту се изгледа поставио само један критеријум – самовоља библиотекара, будући да су они самовољно одређивали националну и језичку припадност аутора, одбацујући све филолошке критеријуме и тако су нпр. једног Кочића, Ћопића и Андрића сврстали под писце *босанског* језика. На тај начин смо дошли на терен језичке политике и језичког планирања кроз политику језика и политику планирања. „У овоме треба видјети поред дрскости друге стране и нашу неодговорност и несналажење, па и небригу државе. Потребно је покренути пројекат изградње српског ијекавског корпуса“ поручује Танасић (2018: 166). Да би *босански* приказали као појам шири од појма *бошњачки народ*, бошњачки лингвисти фалсификују српску културну баштину БиХ представљајући је као *босанску*; те на тај начин *босански* постаје супериорнији, односно надређени појму *бошњачки*. То се посебно види када је у питању *Повеља Кулина бана*. Дакле, споменичка баштина са простора БиХ приказује се под *босанство*. Иста слика је и са ћирилицом, која је била протјеривана и забрањивана и у БиХ и у Хрватској (за вријеме Првог и Другог свјетског рата), а данас као *босанска* и *хрвајска ћирилица* издиже цијели један корпус српске књижевности приказане фалсификованим оквиром *несрпске* ћирилице.

Статус српског народа у Босни и Херцеговини неодвојиво је везан за статус српског језика. Бошњачка политика и лингвистика ради на приказу *босанског језика* у којем су обједињени и Срби као Босанци православци и Хрвати као Босанци католици. За афирмацију тих тежњи укључене су све институције друштва и признати су сви модели и поступци, без обзира на научну и историјску релевантност. Срето Танасић је спознао намјеру босанске лингвистичке школе и својим научним и људским дјеловањем стао у одбрану српског културног наслеђа.

ИЗВОРИ

- Глас Српске 2019: <https://www.glassrpske.com/lat/plus/intervju/sreto-tanasic-za-glas-srpske-odumiranjem-srpskog-jezika-postacemo-robovi/>, преузето 12. 9. 2019.
- Глас Српске 2019: <https://www.glassrpske.com/lat/plus/intervju/sreto-tanasic-za-glas-srpske-odumiranjem-srpskog-jezika-postacemo-robovi/176457>, преузето 14. 9. 2019.
- Глас Српске 2019: <https://www.glassrpske.com/cir/plus/teme/Tanasic-Preimenovanjem-jezika-cijepaju-se-nacija-i-jezicki-prostor/>, преузето 15. 9. 2019.
- Срна 2019: SRNA, Info/Drustvo/Povelja-Kulina-bana-srpski-jezik.html, преузето 15. 9. 2019.
- Новости 2019: <http://www.novosti.rs/вести/насловна/друштво.395.html:487917-Politika-uvela-bosanski-jezik>, преузето 16. 9. 2019.

ЛИТЕРАТУРА

- Пецо 1974: Asim Peco, О равноправности писана, језику администрације и босанскохерцеговачком standardnom изразу, у: *Mostarsko savjetovanje o književnom jeziku*, ур. Radivoje Papić, Сарајево: Институт за језик и књижевност, 107–110.
- Стевановић 1969: Михаило Стевановић, Ко ставља у процеп Речник српскохрватског књижевног језика МС и МХ, *Летопис Мајнице српске* 403/1, Нови Сад, 74–104.
- Танасић 2012: Срето Танасић, Језичка политика у Босни и Херцеговини послје Другог свјетског рата, у: *Језик и његово у Републици Српској*, прир. Слободан Реметић, Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске, 171–222.
- Танасић 2013: Срето Танасић, Ћирилица као почетак и крај српске културе, у: *У одбрану српске ћирилице*, ур. Милош Ковачевић, Пале: СПКД „Просвјета“, 186–196.

Танасић 2018: Срето Танасић, За српски језик и његово писмо – ћирилицу, у: *Говори српски језиком, Београд: Филип Вишњић*, 163–171.

Шипка 2001: Milan Šipka, Standardni jezik i nacionalni odnosi u Bosni i Hercegovini (1850–2000), у: *Zbornik dokumenata*, Sarajevo: Institut za jezik.

Бильана С. Самарџић

СРЕТО ТАНАСИЧ ПРОТИВ ЯЗЫКОВЫХ МАНИПУЛЯЦИЙ БОСНИЙСКИХ ЛИНГВИСТОВ

Резюме

В статье выражен взгляд на подходы и идеи Срета Танасича, руководителя Совета по стандартизации сербского языка САНУ (Сербской академии наук и искусств) и давнего директора Института сербского языка САНУ против языковых манипуляций боснийских лингвистов, которые стараются представить сербский язык вариантом боснийского и присвоить сербское кириллическое языковое наследие. Сила каждого народа лежит в его культуре, поэтому через историю все атаки на сербский народ первично велись через язык и письмо. Сербский народ хранит многовековую культурную традицию, которая сохранена на письме сербской идентичности – кириллице. Такое богатое свидетельство сербской истории и культуры четко показывает силу и величие сербского народа. Сербский язык и его письмо кириллица являются самыми важными элементами в сохранении единства сербского культурного простора, а академик Танасич, выдающееся имя сербской филологии, своими трудами строит путь этой обороны.

Ключевые слова: Срето Танасич, сербский язык, так называемый боснийский язык, кириллица.